Poštnina plačana v gotovini.

Štev. 1 V Ljubljani, dne 10. januarja 1939 XIX. leto.

VOJNI INVALID

GLASILO UDR. VOJNIH INVALIDOV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
OBLASTNEGA ODBORA V LJUBLJANI

List izhaja vsakega 25. v mesecu. Posamezna štev. 1 Din. — Naročnina mesečno 1 Din. — Rokopisi se ne vračajo. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo — Uredništvo in upravništvo v Ljubljani, Št. Peterska vojašnica.

Vsem krajevnim odborom in članstvu Udruženja vojnih invalidov v Dravski banovini

Iz plenarne seje Središnega odbora v Beogradu

Ožji Središni odbor je sklical za 21. in 22. december 1938 plenarno sejo v Beogradu z dnevnim redom:

Sprejetje novih pravil za vse Udruženje v državi

Plenarna seja, ki se je vršila 20. do 22. oktobra 1938, torej še pred izidom »Uredbe o invalidih in ostalih vojnih žrtvah«, je sklenila in naročila ožjemu Središnemu odboru v Beogradu, da takoj po izidu Uredbe napravi novi osnutek pravil Udruženja in ga razpošlje vsem Oblastnim odborom v presojo in izpopolnitev, na kar bi se na podlagi vseh predpriprav napravil končni načrt pravil, ki bi se predložil plenarni seji v odobritev. Pravila bi morala biti narejena v smislu nove uredbe.

Tak je bil sklep plenarne seje z dne 20. do 22. oktobra 1938.

Ožji Središni odbor pa osnutka pravil ni razposlal oblastnim odborom, kljub temu pa je sklical plenarno sejo. Tako so prišli delegati oblastnih odborov na plenarno sejo popolnoma nepripravljeni, da bi lahko sklepali o bodočih skupnih pravilih udruženja. Ožji Središni odbor je to neizvršitev sklepa plenarne seje z dne 20. do 22. oktobra 1938 opravičeval s preobremenitvijo z drugimi važnimi posli, ki so se pojavili takoj po izidu Uredbe (§ 132), po katerih se ima Udru- pravil pa je sklical zato tako hitro, ker je smatral, da je vprašanje novih pravil eno najnujnejših z ozirom na določbe Uredbe (§ 132), po katerih se ima Udruženje **v roku šestih mesecev** od dneva veljavnosti Uredbe preustrojiti in prilagoditi novemu stanju.

Plenarna seja, ki je zasedala 20. do 22. oktobra 1938, je tudi izvolila posebno komisijo, sestoječo iz osmih članov širšega Središnega odbora (plenusa) z nalogo, da po pripombah oblastnih odborov na osnutek pravil ožjega Središnega odbora izdela končni osnutek pravil in ga kot takega predloži plenumu.

Ta komisija se je sestala dne 18. decembra 1938 pri Središnem odboru v Beogradu. Šele tam se je mogla seznaniti z osnutkom pravil ožjega Središnega odbora. **Manjkale so seveda pripombe in ocena ter predlogi oblastnih odborov.**

Predložen je bil poleg tega še predlog pravil Oblastnega odbora v Ljubljani. Ta predlog je bil osnutek novih pravil za celokupno Udruženje.

Komisija je torej imela **dva osnutka,** ki sta se pa bistveno **glede ustroja Udruženja,** finansiranja in glede nadzorstva, **zastopstva,** in glede **sestave** Središnega odbora razlikovala.

Osnutek ožjega Središnega odbora obsega 17 poglavij:

I. poglavje vsebuje določila o nazivu in sedežih organov (odborov) Udruženja (Sred. odbor, Oblastni in sreski odbori).

V II. poglavju so opisane naloge Udruženja.

III. poglavje predvideva sredstva (vpisnina, članarina, zapuščine, drž. subvencije in drugi dohodki).

IV. poglavje vsebuje določila in predpise glede članstva, njih dolžnosti in pravice.

V. poglavje predvideva organe Udruženja:

1. Sreske odbore,
2. Sreske skupščine (obč zbore),
3. Oblastne odbore,
4. Oblastne skupščine (obč. zbore),
5. Središni odbor,
6. Zemaljski kongres,
7. Splošni zemaljski zbor.

VI. in VII. poglavje govori o razdelitvi odborov Udruženja:

V vsakem srezu (političnem) more biti samo 1 sreski odbor. Lahko se pa spoji več srezov (političnih) v en sreski odbor. **Sedež takemu sreskemu odboru določi Središni odbor.**

Sreski odbor sestavlja 7 članov in 4 namestniki upravnega odbora in 3 člani in 2 namestnika nadzornega odbora.

Funkcijska doba je predvidena na 2 leti.

Nadalje so predpisane dolžnosti posameznih funkcijonarjev in predpisi glede občnih zborov.

Sredstva za upravljanje prejemajo sreski odbori v obliki **dotacije Središnega odbora.** Obstojajo tudi iz drugih dohodkov, ki jih sreski odbor sam preskrbi.

Članarino od vsega članstva, ki prejema invalidnino in dodatek, **prevzema vso Središni odbor** (§ 112 Uredbe), daje pa podrejenim organom **»dotacije«** ali **»subvencije«.**

Koliko, v osnutku ožjega Sred. odbora **ni predvideno.**

V Sloveniji je zdaj 50 krajevnih odborov, po osnutku bi v bodoče moglo biti največ 25 sreskih kot prvostopnih organizacij.

VIII. poglavje predpisuje število oblastnih odborov in jim določa sedeže. Predvideva **41 oblastnih** odborov v **celi državi.**

Teritorije oblastnih odborov odreja **Središni odbor po potrebi. Istotako more Središni odbor posamezne oblastne odbore ukiniti ali obrazovati nove.**

Oblastni odbor sestoji iz 7 članov in 3 namestnikov uprave in 5 članov in 2 namestnikov nadzorstva.

Nadalje so predpisane vse dolžnosti funkcionarjev uprave in nadzorstva.

S tem osnutkom je predvidena **najstrožja in nekontrolirana centralizacija vsega Udruženja** in obstoj vseh organov (odborov) **bi bil odvisen v organizacijskem in finančnem oziru od Središnega odbora,** ki po domnevanju Beograjčanov najbolje pozna razmere in potrebe na »terenu«.

Funkcijska doba oblastnih odborov traja 2 leti.

IX. poglavje. V tem poglavju so določbe za oblastne skupščine, njih delokrog in pristojnost.

Skupščino Oblastnega odbora tvorijo delegati sreskih odborov po **10 za vsak Sreski odbor, ne glede na število** članstva v posameznih sreskih organizacijah, **kar je krivično.**

Oblastne skupščine volijo po dva delegata in dva namestnika za kongres in po enega člana za širši Središni odbor, **tudi ne oziraje se na število članstva in s par desetinami sreskih organizacij.**

Tako bi se dogajalo, da bi bile nekatere oblastne organizacije s par sto članstva ali z najmanjšim številom organizacij imele na kongresu isto zastopstvo, kot organizacije z več tisoč članstva in s par desetenami sreskih organizacij.

To ne odgovarja najbolj primitivnim društvenim pojmom.

V X. poglavju so določila za Središni odbor. Središni odbor je ožji in širši. Ožji tvorijo: predsednik, 9 članov in 5 namestnikov uprave in 5 članov in 3 namestniki nadzorstva.

Ožji Središni odbor je vrhovna in nadzorna oblast nad vsemi organi — člani Udruženja. On je predstavnik Udruženja.

Funkcijska doba mu je predvidena dve leti.

Voli ga kongres, t. j.:

15 glasov ožjega Središnega odbora, vsi iz Beograda;

3 glasovi Obl. odbora iz Beograda,

82 glasov obl. delegatov,

40 glasov članov Širšega Sred. odbora.

Širši Sred. odbor tvori:

15 članov ožjega Sred. odbora, vsi Beograjčani,

37 članov iz Oblastnih odborov:

Iz banovine:	Beograd	1
	Vrbaske	2
	Vardarske	6
	Moravske	4
	Savske	4
	Dunavske	6
	Dravske	2
	Primorske	2
	Zetske	3
	Drinske	7
		37.

Dolžnosti širšega Sred. odbora v **pogledu kontrole nad delovanjem ožjega Sred. odbora so iluzorne.** V polletnih zasedanjih mu je nemogoče pregledati delo in ga oceniti. Bil bi v bodoče kot doslej vedno postavljen pred gotova dejstva in nezmožen za uspešno in pravilno izvrševanje njegove visoke naloge.

XI. poglavje predvideva **način finansiranja vseh organov** (odborov).

Središnemu odboru pripade članarina, t. j. 1% vseh invalidskih prejemkov (prinadležnosti) § 112. uredbe.

Iz te pozicije njegovega (S. O.) proračuna bi dajal Središni odbor **subvencije vsem Oblastnim odborom po številu članov in po potrebi.**

Pri oblastnih odborih se dovoljuje virmaniranje.

Sreski odbori se izdržujejo iz svojih sredstev, le po možnosti dobe subvencije od svojih Oblastnih odborov.

To se pravi, da naj bi **članarina služila v prvi vrsti za vzdrževanje Središnega odbora,** potem Oblastnih odborov, potem **po možnosti** sreskih odborov. S tem bi bile organizacije prve stopnje iluzorne.

XII. poglavje vsebuje določila za kongres, kje, kdaj in kako se vrši, njegova pristojnost itd.

XIII. poglavje predvideva pristojnost Splošnega (zemaljskega) zbora, slično dosedanjim pravilom.

XIV. poglavje: List Ratni Invalid je obvezen za vse odbore.

XV. poglavje predvideva razne kazni za prestopke članstva in organov. Kazni so opomin, ukor, razpust odbora, ustavitev raznih podpor, kreditov, priporočil itd. Rok pritožbe je 8 dnevni.

XVI. poglavje dovoljuje v okviru udruženja avtonomne sekcije vojnih sirot, ki po uredbi niso več zaščitene in ruskim invalidom.

XVII. poglavje vsebuje predhodne določbe glede reorganizacije.

Sreski odbori se obrazujejo v mestih in na področju po odredbi **ožjega Sred. odbora** v roku 3 mesecev.

Oblastni odbori se transformirajo v nove Oblastne odbore na področju, ki ga določi **Ožji Sred. odbor** v roku 3 mesecev.

Na novo ustanovljeni Sreski odbori izvrše svoje skupščine v mesecu januarju in februarju, Oblastni pa v mesecu marcu.

Sedanji Središni odbor, ko izvrši to reorganizacijo, skliče kongres ob pravoslavnih binkoštih po teh (novih) pravilih.

Aktivno in pasivno volilno pravico imajo vse osebe, ki so bile priznane **s katerimkoli dosedanjim inv. zakonom.**

Članske knjižice ostanejo v veljavi do zamenjave z novimi, ki jih bo izdal **ožji Sred. odbor,** sporazumno z ministrstvom za promet (§ 113 uredbe).

Funkcionarji, člani upravnih odborov in nameščenci invalidskega udruženja so odgovorni za svoje delo kot državni uslužbenci v smislu § 114, odstav. 2. uredbe.

Ta pravila veljajo za vse odbore Udruženja.

Osnutek pravil ožjega Sred. odbora je torej:

1. Najstrožja in nekontrolirana centralizacija uprave vseh organov pod **komando ožjega Sred. odbora.**

2. Centraliziranje vse članarine pri Sred. odboru v Beogradu, ki naj služi **le po možnosti** prvostopnim organom (Sreskim odborom) udruženja v obliki **subvencije po potrebi.**

3. Prekomerno in nepotrebno ter škodljivo število **drugoinštančnih organizacij** (Oblastnih odborov), **ki bi absorbirali za svoj obstoj ogromno sredstev** (članarine), **ne bi bili pa sposobni dati potrebne zaščite in pomoči** članstvu in podrejenim organom, ker ne bi bili po večini na sedežih takih oblasti, ki bodo uredbo izvajale nad invalidi.

4. Redukcije, zapostavljanje in omalovaževanje **osnovnih celic** (prvostopnih organizacij) invalidskega kolektiva, ki so bistvo udruženja, glavna njegova sila in bi morala biti najboljše negovana in najbolj upoštevana po najosnovnejših principih organizacije.

5. Nepravilno, društvenim principom neodgovarjajoče zastopstvo članstva na višjih forumih (pri Središnem odboru in na kongresu).

6. Nezadostna in nekvalificirana lastna kontrola nad organi in odgovornimi faktorji v udruženju, ki bi imela za gotovo posledico — **izgubo samostojnosti udruženja.**

Tak ustroj udruženja ne odgovarja potrebam članstva in je za nas nesprejemljiv.

*

Kakšen osnutek je napravil in predložil O. O. v Ljubljani

Oblastni odbor v Ljubljani je predložil, kot že rečeno, bistveno razlikujoči se osnutek od prej opisanega osnutka ožjega Sred. odbora.

V pogledu naziva in namena osnutek Obl. odbora v Ljubljani v bistvu soglaša z osnutkom ožjega Sred. odbora.

Glede ustroja Udruženja in upravljanja je osnutek Obl. odbora Ljubljana postavljen na princip **širokih samouprav** (banovinski sistem).

Predvideva prvostopne organizacije **na vseh sedežih sreskih sodišč,** oziroma v krajih, kjer je potrebno. **Daje tem osnovnim celicam v finančnem pogledu življenjsko možnost** v obliki 55% članarine poleg drugih dohodkov, ki jih pridobe same in isto toliko (55%) **vseh subvencij,** dobljenih za izdrževanje od koderkoli. Na ta način bi mogel imeti vsak prvostopni (sreski ali krajevni) organ (odbor) plačanega tajnika in najemnino za potreben lokal.

Daje **proporcijonalno** zastopstvo **na skupščinah** drugostopnih organov (banovinskih).

Predvideva **10 banovinskih odborov** (drugostopnih organov) na sedežih **banskih uprav.** To pa zato, ker je po uredbi § 85 določeno **banskim upravam za njih področje sodelovanje z udruženjem. Zato je neobhodno nujno določiti isti sistem udruženja, kot je razdeljena država v upravnem pogledu.** Več istoinstančnih organizacij udruženja v področju ene banovine v njenem področju ne bi moglo biti enotno in uspešno. **Po uredbi se imajo pri banskih upravah osnovati novi invalidski odseki, ki se bodo bavili izključno z invalidskimi posli in s temi odseki bo moral bodoči drugostopni organ udruženja sodelovati najtesneje v vsakem oziru.** Tak organ bo v stanju uspešno uveljavljati **pravilno in pravično izvajanje odredb naše Uredbe** v zaščiti, tičoči se raznih prednosti pri nameščanju, koncesijah, zbiranju dohodkov za narodni invalidski fond, kontrolo nad izvajanjem uredbe po drugih, banskim upravam podrejenih organih in oblastvih.

Za izdrževanje ban. odborov predvideva naš načrt 35% članarine. To bi bil eksistenčni minimum za obstoj ban. odborov.

Kot **tretjestopni organ** je predviden Središni odbor v Beogradu, ki bi obstojal iz **ožjega** in **širšega** Sred. odbora. **Ožjemu odboru** naj bi bila prepuščena **eksekutiva** in **reprezentanca, vodstvo** in **nadzorstvo** pisarn pri Sred. odboru, izdaja centralnega lista »Ratni Invalid«, **ter zbiranje podatkov pri centralnih oblastvih** glede navodil in odredb o izvrševanju uredbe in zveze z domačimi in mednarodnimi bojevniškimi organizacijami.

Pravi Središni odbor (ožji in širši) bi pa sestojal iz že omenjenega **ožjega** odbora (7 članov) **še iz po enega člana banovinskih odborov.**

To bi bil **pravi Središni odbor, kot vrhovna oblast — naredbodajalec za vse invalidske organizacije in pravi predstavnik invalidskega udruženja v državi.**

Sredstva za izdrževanje so mu predvidena **z 10% članarino** in istoprocentno subvencijo, poleg drugih dohodkov, ki jih pridobi sam.

Naš osnutek predvideva namesto dosedanjih nadzornih odborov **špecijelno nadzorstvo** in kvalificirano kontrolo v obliki samostojnih nezavisnih organov takozvanih **inšpektorjev** (ali revizorjev). Taki inšpektorati bi obstojali za kontrolo prvostopnih organov pri banovinskih odborih, za kontrolo nad banovinskimi odbori pri Središnem odboru in za Središni odbor ter nižje inšpektorate Vrhovni inšpektorat, katerega bi volil Kongres iz vseh banovinskih področij kvalificirane in sposobne revizorje.

To bi bila naša lastna glavna kontrola, kvalificirana, neodvisna in branilec udruženja pred notranjimi in zunanjimi sovražniki.

*

Tak je osnutek pravil Oblastnega odbora Ljubljana.

Naši delegati v komisiji za izdelavo pravil in na plenumu Sred. odbora 21. in 22. dec. 1938 so ga predložili in raztolmačili.

Žal tovariši, posebno iz Beograda, nas niso razumeli, oziroma niso hoteli razumeti. Hvalili so naš načrt, da je idealen, a z izgovorom, da za njihove prilike ni izvedljiv, so ga odklonili.

Prodrl je načrt ožjega Sred. odbora in to največ iz **osebnih koristi** poedinih članov plenuma, ki so se bali, **da izgube svoje pozicije v udruženju,** ako se ustvarijo res sodobna, poštena in pravična pravila — naša invalidska ustava —, ki bi ščitila vse člane Udruženja, a ne samo nekatere izvoljence.

Trudili smo se, da rešimo pravično, to je proporcijonalno zastopstvo v Središnem odboru (plenumu) in na kongresu.

Trudili smo se, da rešimo osnovne pravice članstva glede **uporabe članarine** v okviru našega načrta, ker ne moremo dopustiti, da bi ožji Središni odbor kar po **svoji uvidevnosti** »delil« subvencije, sam pa porabljal velike vsote.

Ali tudi tu je in uprav zato prevladalo mnenje večine za načrt ožjega Sred. odbora, da ne izgube svojih ličnih pozicij.

Zato sta naša dva delegata iz O. O. Ljubljana, ki ima včlanjenih 8250 članov, in delegat O. O. Novi Sad, tov. Kepic, ki ima včlanjenih nad 4000 članov, v znak protesta **zapustila plenarno sejo z izjavo,** da takih pravil udruženja ne priznajo in ne podpišejo in da Slovenija in Novi Sad brezpogojno zahtevata **pravično zastopstvo** in **pravično** ter **pošteno finansiranje** vseh organov udruženja.

Zato ostane pri nas v Sloveniji vse, dokler se ta problem pošteno, pravično in v organizacijskem duhu ne reši po občnem zboru O. O. za Slovenijo status quo!

*

Oblastni odbor v Ljubljani je na svoji seji dne 2. januarja 1939 proučil pravila, predložena po ožjem Središnem odboru g. ministru za socijalno politiko in narodno zdravje v potrdilo, in sklenil:

1. Ne more soglašati z izgovorom Sred. odbora, da radi preobremenitve z drugimi posli ni mogel izvršiti sklepa plenarne seje z dne 20.—22. oktobra 1938 glede temeljitih predpriprav za bodoča nova in dobra, novemu stanju odgovarjajoča pravila udruženja;

2. ne more odobriti novih pravil, dokler niso prešla vse suverene forume (skupščine) organov, za katere bodo veljala;

3. ne pristane na redukcijo 25ih sedaj obstoječih prvostopnih organov (krajevnih odborov) v področju Oblastnega odbora v Ljubljani, kakor predvidevajo g. ministru za soc. pol. predložena pravila, ker bodo te organizacije v Sloveniji v bodoče članstvu potrebne;

4. ne pristane na krivično zastopstvo na plenarnih sejah širšega Sred. odbora in na kongresu napram drugim Oblastnim organizacijam, ki po večini nimajo niti polovico toliko kot je našega članstva;

5. zahteva, da se v novih pravilih predvidi finansiranje organov udruženja v Dravski banovini tako, da bo članarina vplačana potom finančne direkcije v Ljubljani, služila za vzdrževanje invalidskih organizacij v Dravski banovini po odbitku 10% članarine kot prispevek Središnemu odboru v Beogradu.

Sporočamo to vsem Krajevnim odborom in članstvu.

Za Oblastni odbor:

Stanko Tomc, l. r., tajnik. Matko Štefe, l. r., predsednik.

Vsem odborom Udruženja vojnih invalidov in vojnim žrtvam

Na kratko pojasnjujemo, kako stoji naša zadeva po izidu invalidske uredbe z dne 3. decembra 1938, da bo vsak lahko vedel, kaj, kako in kdaj se ima prijaviti itd., in kako naj postopajo naši odbori.

Nihče naj se ne prijavlja pred 20. januarjem 1939. In sicer se poprej ni treba prijavljati niti h komisijskemu pregledu radi zvišanja procentov, niti okrožnemu, niti poprejšnjemu divizijskemu invalidskemu sodišču radi priznanja invalidnine in zaščite.

Tudi se pred gori navedenim dnem ni treba prijavljati pristojnim ministrstvom za priznanje let v službi.

Zakaj se ni treba poprej prijavljati za pregled ali priznanje invalidnine, zaščite in službenih let?

Ministrstvo socijalne politike in narodnega zdravja in naš Središnji odbor pripravljata navodila in predpise, da se bo mogla nova uredba v podrobnosti čim prej najpraktičnejše izvesti v korist vojnih žrtev.

Kaj je bilo treba najprej ukreniti?

Preprečiti, da bi sedanja invalidska sodišča izdajala naprej rešitve v odbijanju pravic (po prejšnjih zakonih).

Za to je Ministrstvo socijalne politike in narodnega zdravja že takoj 3. decembra 1938 pod St Br. 98.396 odredilo dosedanjim invalidskim sodiščem, da ustavijo reševanja in vrše razne statistične ugotovitve itd.

Od 1. januarja 1939 naprej morajo začeti poslovati invalidski sodniki pri novih okrožnih invalidskih sodiščih in sicer morajo najprej **uradno brez prijav** vzeti v pretres zadeve onih, katerim so dosedanja invalidska sodišča po inv. zakonu iz l. 1929 vzela pravice.

V vsej državi je približno 188.000 takih oseb. Torej najprej je treba tem rešiti, ker so jim že več kot 9 let odvzete pravice. Šele potem, ko bodo s temi gotovi, bodo prišli na vrsto takozvani »nerešeni predmeti« in nazadnje šele »nove prijave« n. pr. onih, ki so dobili odkupnino ali se prvič prijavljajo.

Iz teh vzrokov ni treba pred 20. januarjem vlagati prijav, ker itak ne morejo biti prej rešene, dokler ne bodo gotovi vsi stari »odbiti« slučaji.

Torej onim, ki so bili odbiti, ni treba vlagati prošenj, spričeval in dokumentov novim okrožnim sodiščem, ker bi jih s tem samo obremenjevali in zadrževali pri rednem delu.

Ministrstvo socijalne politike in narodnega zdravja je preko ministrstva pravosodja izdalo novim invalidskim sodiščem vsa potrebna navodila, kako naj začno in vrše svoje delo in da rešijo vse odbite, nerešene in nove predmete in sicer čim prej, da bodo vse vojne žrtve dobile invalidske pravice vsaj do 11. aprila 1939.

V kolikor pri odbitih, nerešenih in novih predmetih ni podatkov, dokazov

Begunčki

Spodnji sestavek je napisal Argote, ravnatelj taborišča španskih otrok v Basses-Pyrennèesu. Pri nas sta ga prinesla »Narodna prosveta« v Belgradu in »Učiteljski tovariš« ter »Delavska pravica« v Ljubljani.

»Otroci iz Bilbaoa prihajajo!« kričijo vsi.

Hitro pripravljamo dobro, toplo kosilo. Tu so! To niso otroci! To so živi okostnjaki, malih oči polnih strahu, spuščenih ramen, plašnih korakov. Polovica jih je tu — tri sto jih je!

V trenutku je videti teh tri sto otrok kot da bi znoreli: kruh, kruh! S solznimi očmi so navalili proti kruhu, predmetu svojih sanj. »Kruh!« se slišijo vzkliki. Nekateri med njimi se ne morejo znajti, ne morejo verjeti. S prsti tipajo mehko sredico kruha, trgajo skorjo. Naglo, s polnimi usti, ga grizejo in ga požirajo s strastjo in radostjo. — Tudi zadnji so že prišli. Prvi spuščajo nove naprej in jim mahajo s kruhom, ki ga drže v rokah. Videti je, da jim na ta način govore: mi smo rešeni, mi imamo kruh. S kruhom napolnjujejo žepe.

V sredi skupne obednice skriva neka deklica večji kos kruha pod bluzo.

»Deklica, zakaj skrivaš kruh?«

»To je za jutri,« odgovarja ona.

V kotu joče malček. Tudi on skriva kruh.

»Kako ti je ime, mali?«

»Antonio.«

»Zakaj skrivaš kruh?

»Za mamico.«

»Kje je ona?«

»Ne vem.«

In deček, zvit na klopi, obupno stiska svoj kruh.

Ti otroci gredo proti severu Francije. Stoj! Krik španskih otrok: kruh! ponovno odmeva... Po obedu mi reče Carlos: »Jutri nam boste dali zopet belega kruha, kaj ne? To je tako dobro!«

Dete pod strojnico

Ruperto je videl bombardiranje. Žalostno posnema žvižganje krogle, granate, lovskih letal in težkih bombarderjev... »Takole so prišli,« pokazuje z besedami in gibi malček, »strojne puške so odmevale tak-tak-tak... tak-tak-tak... Vsi ljudje so se poskrili ali vrgli na zemljo. Letala so se oddaljila. Nekateri ljudje so se dvignili in se gibljejo, a drugi so ostali nepremični na tleh.«

Otročiček pripoveduje

Irun. Velika in težka letala brnijo nad mestom. Z mamico se pripravljava za odhod. Hitro vzameva prtljago in greva skozi vrt ven. Neki potres me vrže na zemljo. Krik in vik zaglušita vse. Nič ne razumem. Dvignem se. Obrnem se in zagledam velikansko jamo. Polovico hiše se je porušilo. Kje je mamica? Aa, da! Ona je kot jaz padla tam dol, proti zidu. Tečem v to smer. Mamica! Mamica! Moja mila mamica!... Ona me pogleda s široko odprtimi očmi, a mi ne odgovarja. Ne, saj ne more in ne sme biti res! Ona ni mrtva, ne, ne... a vseeno, mamica nič ne govori, čisto nič, iz senc ji teče kri... Soseda me potegne s silo za seboj: »Pojdi, sinko...« Uboga moja mamica!

Ob dveh ponoči: Bayonne

Deset bark, prevoznih in ribiških čolnov prihaja v luko. Polni so asturijskih beguncev. Vsi stoje, stisnjeni drug k drugemu.

V temi se vidi bela svetloba. Še en brod. Da, to je malo večji čoln. Delitev hrane. Na obali sta dve materi z dvema malima otrokoma, starima 8 in 10 dni. Takoj jih peljejo v zavetišče, v bolniško sobo. Obe materi sta se vlegli. Dve dolgi, slabotni in neživljenjski telesi. Zjutraj okrog osmih damo obema nekoliko mleka. Oni sploh ne odpreta oči. Ponovno zaspita. Dete plaka. Dajemo ga k materinim prsim. Detece slastno sesa mleko svoje matere, ki tega sploh ne občuti, prav nič, popolnoma nič.

Na dvorišču je 80 novih otrok. Neka deklica joče. Približam se ji. Ona nima matere, pa jo tolažim. Popravljam ji vlažne laske, ki ji padajo na objokano lice. Objamem jo. To vidi majhen deček in se mi približa: »Tudi jaz ne vem, kje je mamica. Ali imate tudi mene radi?« Tudi njega objamem. Deček se ne joče več, zato me pa njegov smeh zresni in jaz zajočem.

Pismo mamici in atku

Malčki opisujejo in pripovedujejo o svojem potovanju. »Mamica, mi imamo tu pravi, beli kruh. Ko ti prideš, ga boš tudi ti imela. Skorja je zlatorumene barve. Sredica je mehka in tako dobra, da da, mamica, to je čisto pravi beli kruh.« In otroci kot dokaz skrbno dajejo nekoliko malih drobtinic v pisemski zavitek.

Doživeta groza

Letala obsipajo cesto s kroglami strojnih pušk. Vsi bežijo s ceste in iščejo zavetišča vsaj pod drevesi. Samo ena mati se je stisnila s svojimi tremi otroki. Najmlajšega drži še v naročju, ostala dva se držita njenega krila. Kličemo ji: »Beži, beži!« Ona ničesar ne razume. Čisto nagonsko pokriva otroške glave s svojim pregrinjalom. Letalo se spušča še niže... dva otroka padeta; strašen krik, krik matere... v gomili so v istem trenutku ugasnila vsa štiri srca male družine...

in listin, so jih dolžni novi sodniki po uradni dolžnosti čim hitreje pribaviti. Tudi za to je izdalo ministrstvo soc. pol. in nar. zdravja navodila, da se novim sodnikom morda potrebni podatki, dokazi in listine najhitreje zberejo pri občinah in odborih inv. udruženja.

Zato naj se vsak, ki je bil do sedaj odbit ali ima nerešeno, ali je na novo prijavljen, obrne do svojega Krajevnega odbora, kjer bo dobil točna navodila, kaj mu je za preskrbeti za izdajo rešitve okrožnega invalidskega sodišča.

Nikakor pa ni treba delati prijav, zbirati dokaze in listine, izpiske iz knjig itd. onim, katerim so prisojene pravice po invalidskem zakonu iz leta 1929 in jih redno uživajo.

Dotičnim bodo kar finančne direkcije nakazale invalidnino in dodatke po novi uredbi ter so že začele z delom.

V kolikor bi bili finančnim direkcijam potrebni razni novi podatki in dokazi, so že izdana potrebna navodila vsem občinam, da za vse in za vsakega uživalca javijo vse potrebno.

Radi tega naj uživalci invalidnine čakajo in obenega ne nadlegujejo do 1. IV. 1939, ko bodo začeli prejemati vse, kar jim nudi nova uredba.

Ako bi prejemali manj kakor do sedaj, naj se ne strašijo. Večina bo dobivala več, manj pa nihče, ker tako določa uredba in se bo popravilo. Ako bi bil uživalec nezadovoljen s prevedbo finančne direkcije, se lahko pritoži na pristojno okrožno sodišče, ki bo stvar presodilo po uredbi. Seveda bodo sodišča pred njihovimi pritožbami rešila ogromno število drugih nujnejših predmetov.

Še enkrat poudarjamo, da pred 20. januarjem 1939 ni treba nobenih prijav, listin ali zahtev tolmačenja nove uredbe, ker bodo do tega časa izšli potrebni pravilniki, ki bodo pojasnili vse nejasnosti uredbe. Njihova izdelava zahteva mnogo truda, ker jih ni nič manj kot 10 predvidenih.

G. minister soc. politike in nar. zdravja je že odredil dve komisiji, v katerih je zastopano tudi naše udruženje, da pregleduje že pripravljene načrte vseh 10 pravilnikov.

Tako pojasnilo daje pisarna Središnjega odbora v Beogradu.

*

Pripombe. Čudno, da se po prednjem pojasnilu ni treba prijavljati onim, katerim so invalidska sodišča po invalidskem zakonu iz leta 1929. odvzela pravice, ker § 117 uredbe izrecno pravi, da se prijavijo tudi oni, ki so bili odbiti po prejšnjih zakonih. Prednje pojasnilo pa pravi, da morajo invalidska sodišča vzeti **uradno v pretres brez prijav** take predmete.

Več naših Krajevnih odborov že dela prijave in jih pošiljajo dosedanjemu Divizijskemu invalidskemu sodišču v Ljubljani. Opozarjamo, da to sodišče zavrača prijave, ker vrši samo likvidacijo. Treba je končati razdelitev aktov med nova okrožna sodišča. Brez obstoječih starih aktov okrožna sodišča ne bodo reševala. Za to naj organizacije, tudi ako imajo prijave že gotove, z istimi počakajo do 20. jan. 1939 in jih ni treba prej vlagati. Do tega časa upamo, da bo poslovanje okrožnih sodišč tudi pri nas začelo.

K rojstnemu dnevu
Njenega Veličanstva Kraljice Marije
dne 9. januarja 1939 izražamo naše
najvdanejše in najprisrčnejše čestitke

Prej in sedaj

Ni za popisati, koliko so morali pretrpeti naši invalidi, vdove in sirote in starši v preteklih 20 letih.

Invalidsko vprašanje se je reševalo in reševalo, pa nikdar definitivno rešilo.

Zopet in zopet je moralo Udruženje invalidov zastavljati svojo borbo. Čas je šel naprej mimo nas; ljudje so umirali v bedi in pomanjkanju, nezaščiteni in od vseh strani zapuščeni. Osiroteli otroci so odrasli brez prave vzgoje. Najslabša pa je bila doba od leta 1929 do 1939, dolgih deset let.

Marsikdo preklinja tako počenjanje z vojnimi žrtvami. Na naš račun se je štedilo, zato je bilo treba zrešetati vojne žrtve, napraviti mesto pravice — krivico.

Danes še ne čutimo zboljšanja, ki nam ga prinaša nova invalidska uredba, pa vendar čakamo zadovoljnejše onega časa, ki nam prinese rešitev iz brezpravnosti in bede.

Prepričani smo, da nas ta prvi april ne bo varal.

Nova invalidska uredba prinaša zopet nekoliko življenja. Iz obupa in potrtosti hoče dvigniti zapuščeno rajo. Ne prinaša vsega, kar bi se za vojne žrtve spodobilo. Ne bomo še enaki z našimi tovariši po nekaterih drugih državah, toda vendar, nekaj je pa le.

Najkrutejši slučaji bodo odpravljeni. Poprej se je človek skoro strašil povedati, kako se pri nas postopa z mnogimi vojnimi žrtvami, sedaj bo pa to vendar zabrisano.

Mislimo, da ne bomo imeli več zaščitenih in nezaščitenih vojnih žrtev. Ne bomo imeli dvojne vrste državljanov.

Z novo uredbo pridejo do svojih pravic ljudje, ki se jih je oropalo vsega.

Sedaj dobe invalidnino **tudi oni, katerim je bila odvzeta radi davka.**

Na ta način postane invalidnina res prava odškodnina za žrtve in ne miloščina.

Pridejo do zaščite in invalidnine tudi **oni, katerim je bila odvzeta radi kazni in nemoralnosti.**

Ne bodo več dvakrat kaznovani. Nemoralno je bilo iskati kazni med vojnimi žrtvami. Naj ostanejo dotični nemoralni.

Pomoč dobe **vsi starši padlih** in ne samo oni, ki so jim bili padli sinovi edinci.

Tudi oni, ki so zamudili prijave, termine, pritožbe itd., pridejo do svojih pravic.

Tako bo invalidnina pravičnejše podeljena, čeprav skromna, a vendar izenačena. Šarž se več ne pozna, kar je prav, saj je vsakega človeka telo enako vredno. Pri smrti smo enakopravni.

Le invalidi-bolniki so postavljeni nekoliko v stran. Njim se priznava invalidnina le ob pogoju, ako so bili do leta 1923 najmanj 50% invalidi in dobe sedaj pri pregledu najmanj 70%, in seveda dokažejo, da je izvor bolezni iz vojske.

Za nje je težje, ker bolezni pač nastajajo pri vseh ljudeh, tudi izven vojske. Vsekako pa dobivajo taki bolniki vso ostalo zaščito po uredbi.

Niso in nočejo pa vzeti pod okrilje invalidske zaščite mirnodobskih invalidov. Oni se bodo morali naprej boriti za svoje pravice po zakonu o ustrojstvu vojske in mornarice, ki sedaj niso nič kaj ugodne.

O ostali zaščiti moramo tudi precej priznati.

Vojne in invalidske vdove so dobile tudi olajšavo pri vožnji, za katero so se na občnih zborih vedno potegovale. Pa tudi vsem ostalim zaščitenim je priznana taka ugodnost. Koliko olajšav je priznanih pri zdravljenju, učenju, studiranju itd. Že samo to, da so naši otroci oproščeni šolnine, je veliko.

Višina invalidnine je za invalide nekoliko boljša kakor za vdove. Zakaj? Vdov je številčno veliko več kot invalidov. Če pa pomislimo, da večina vdov sedaj nič ne prejema, ker niso siromašne (seveda po cenzusu), je vendar to, da bodo deležne odslej podpore vse, že to precej.

Sicer pa so siromašnim vdovam in članom določene doklade, s katerimi bo povečana podpora.

Državni uslužbenci (izvzemši dnevničarji) do sedaj niso imeli ničesar. Ker bodo enako dobivali invalidnino, jim je vendar pomagano, čeprav bo tistega vštetja let službe, ki ga določa uredba, malokdo deležen.

Če pomislimo, kako so se sedaj invalidske zadeve reševale? Deset let smo imeli zadnji invalidski zakon, pa še sedaj mnogim ni nič priznano in rešeno. Nova razdelba invalidskih sodišč bo pa to upamo, odpravila. Sploh določa uredba boljšo, enostavnejšo in hitrejšo poslovanje za vojne žrtve in pritegne k temu Udruženje vojnih invalidov. Ali ni prav, da naše Udruženje, ki pozna najbolj razmere in potrebe, vrši gotove posle z nami.

Vsak pa mora biti član Udruženja vojnih invalidov.

Plačati članarino, to je hudo. Kako so se nekateri včasih ogibali. Toda naj bodo brez skrbi, ker se bo kar odtegnila pri finančni direkciji od invalidnine. Sedaj bodo pa prišli in že prihajajo tisti, ki niso hoteli poznati svoje lastne organizacije — one, ki jim je preskrbela novo rešitev njihovega vprašanja. Prej je niso poznali, danes jo pa morajo.

Še veliko bi se dalo podrobno govoriti o novi uredbi.

Njeno bistvo, bo pokazala praksa, ki se pričenja vršiti. Ko bodo prevedbe in rešitve gotove, se bo videla nova slika vprašanja naših vojnih žrtev.

Bog varuj pa, če bi se začela od kakih strani omalovaževati, prezirati ali ne izvrševati!

Za to pa zopet stoji na braniku naša organizacija. Mi hočemo danes sodelovati v vodstvu, nadzorstvu in izvrševanju težko pridobljenih pravic naših vojnih žrtev.

S temi željami in klici stopamo v novo leto 1939, ki naj bo srečnejše, čeprav že veliko prepozno.

Invalidska okrožna sodišča in prijave

Nekateri Krajevni odbori povprašujejo, zakaj ne dobe od Oblastnega odbora navodil, formularjev in tiskovin za prijave. Tudi povprašujejo, kako naj jih delajo, katere invalide in vdove naj prijavijo, kaj bo s tem ali onim slučajem?

Oblastni odbor bo izdal vsa navodila, ko bo čas. Za sedaj mora reči samo, **da še ni treba vlagati prijav.** Zakaj?

Navodila, ki so izdana od Središnega odbora, in ki jih tudi danes objavljamo, pravijo, da se prijave vlagajo šele po **20. januarju t. l.**

Kako je tozadevno pri nas?

Pri nas imamo 5 okrožnih sodišč in sicer v Ljubljani, Novem mestu, Celju, Mariboru in Murski Soboti.

Prejšnje Divizijsko invalidsko sodišče v Ljubljani mora torej na pet delov razdeliti na tisoče invalidskih aktov. To delo pa ni tako enostavno, ker se invalidi in vdove preseljujejo. Dvomljivi ali neznani slučaji bodo ostali pri ljubljanskem okrožnem sodišču, kjer jih bodo druga invalidska sodišča lahko pozneje dobila.

Poleg tega mora divizijsko invalidsko sodišče delati iz podatkov tudi neko statistiko, ki bo najbrž služila v proračunske svrhe. Za to delo ima divizijsko sodišče določen termin do druge polovice tega meseca, toda mogoče še ne bo gotovo. Precej invalidskih aktov so okrožna sodišča že dobila, toda je še veliko za urediti in razdeliti.

Okrožna sodišča bodo morala najprej urediti svoje invalidske arhive, šele potem bodo mogla reševati. Ministrstvo socialne politike in narod. zdravja je izdalo že več navodil, kako se mora to delo izvršiti in v zadnjem času tudi, kako se to delo pospeši. Tudi so izšla navodila, kako se morajo nova invalidska sodišča sestaviti ali ustanoviti, toda gotovo niso še povsod sestavljena.

Ker prav za prav še ni pravih invalidskih okrožnih sodišč in se še ne ve, katere osebe bodo reševale, nima pomena prej vlagati prijave.

Čemu bi se prijave kopičile, ker še ni ljudi, da bi jih reševali? Vemo, da naši Krajevni odbori, pa tudi člani sami ali preko občin vlagajo prijave na okrožna sodišča.

V Ljubljani na primer pridejo vse prijave sedaj še na poprejšnje divizijsko invalidsko sodišče, ki jih pa vrača strankam z izjavami, da naj se pozneje prijavijo.

Mogoče jih druga okrožna sodišča obdrže in hranijo nerešene, dokler ne bodo prišle v poštev. Treba bo pa vendar, da bodo vsaj koncem tega meseca okrožna invalidska sodišča začela sprejemati prijave in jih reševati, ker termin za prijave teče že precej časa. Sicer nova uredba ne odbija pravice, ako se prijava vloži po preteku roka, toda pravice se priznavajo potem šele od dotičnega dne, ko se vloži.

Kakšne bodo prijave?

Kratke in enostavne.

Vsak navede ime, priimek, stanovanje, do kdaj je bil zaščiten, koliko ima procentov, številke in datume poprejšnjih rešenj in zakaj je bil reduciran.

Pri takih pa, ki se prvič prijavljajo, je treba navesti podatke na vsa vprašanja

Kako se je rodil Hlapec Jernej?

Znamenita povest Ivana Cankarja »Hlapec Jernej in njegova pravica« je gotovo znana vsem našim čitateljem. Kako pa je ta povest nastala, bo gotovo tudi zanimalo vsakega ljubitelja Ivana Cankarja in njegovih spisov. »Cankarjev glasnik«, ki izhaja v Clevelandu pod uredništvom Etbina Kristana, prinaša ta zanimiv dokument v letošnji julijski številki.

Etbin Kristan pripoveduje, kako je Ivan Cankar stanoval pri njem v Ljubljani po veliki volilni kampanji v letu 1907. Nekega dne ni bilo Kristana doma in ko se je vrnil, mu je Cankar povedal, da je bil tam mož z dežele, ki je iskal njega, Kristana, da ga vpraša za nasvet v neki važni zadevi. Cankar, ki je bil radoveden, kaj mož hoče, mu je rekel, naj kar njemu pove vse, nakar on že sporoči Kristanu, kaj in kako. In mož je res pripovedoval Cankarju na dolgo in široko, kako ga je opeharil lastni brat in kako on ne more nikjer dobiti svoje pravice. Hodil je že od Poncija do Pilata na uradnih inštancah, toda povsod so ga odpravili z izgovorom, da ni takega zakona, na podlagi katerega bi on mogel dobiti svojo pravico. Končno je prišel k Etbinu Kristanu, o katerem je slišal, da je velik bojevnik za pravico. Ali mu ne bi on pomagal?

Cankar ga je napeto poslušal. Ker je bil mehkega srca, se mu je revež hudo smilil, toda kako naj mu Kristan ali pa on pomaga? Končno ga je odpravil s tem, da mu je dal ime nekega advokata.

Za navadnega človeka bi bila stvar s tem zaključena in »mož z dežele, ki je zaman iskal svojo pravico«, bi bil pozabljen. Ne tako pri Cankarju, ki je izkoristil vsak nenavaden moment. Globoko se je zamislil Cankar potem, ko je vzkliknil: »Ta človek je simbol.« Kristan — kakor pripoveduje — je dobro vedel, kaj se plete v Cankarjevi drobni glavici.

Drugega dne je Ivan Cankar v lopi na vrtu Kristanovega stanovanja začel pisati novo povest, ki je bila spisana v razmeroma kratkem času. Nova povest — »ena najbolj globokih in za vse njegovo umovanje značilnih, v delavskih krogih vsekakor najbolj znanih povesti,« kakor piše Kristan — je imela naslov »Hlapec Jernej in njegova pravica«.

Tako se je narodil za vse čase slavni in za slovenske trpine tako simbolični »Hlapec Jernej«, ki ga pozna sleherni proletarski inteligent našega naroda, ki je že preveden tudi v angleščino v Ameriki, na madžarski jezik, v italijanščino, na poljski, češki, ruski jezik in ki je dramatiziran predstavlja po delavskih odrih v stari in novi domovini.

Jernej je simbol resničnega človeka, slovenskega siromaka, naivnega in preprostega, vendar poštenega in človeško čutečega siromaka, katerega je prevaril njegov lastni brat in ki je potem zaman iskal svojo pravico... Siromak je prišel h Kristanu z neznanskim zaupanjem, da pri njem dobi ključ do svoje pravice, a našel je tam Ivana Cankarja, ki mu sicer ni dal zaželjene pravice, je pa ga ovekovečil v svojem nesmrtnem »Hlapcu Jerneju...«

nja, ki jih stavlja § 69 uredbe o invalidih.

Torej, prijave bodo različnega teksta, ker ima vsak drugačen slučaj. Nikakor pa ne bo treba delati dolgoveznih prijav, ker za take osebe, ki so bile enkrat že zaščitene, obstojajo invalidski akti pri sodišču, kjer so že vsi podatki. Okrožna sodišča, ki bodo dobila te akte, jih bodo priključila prijavam.

Kolikor bo pa podatkov manjkalo jih bodo sama poiskala.

Prijave se bodo torej delale lahko brez tiskovin, ker ne bodo dolge in bodo precej različne.

Ako se bo pokazalo za praktično in potrebno, bo pa Oblastni odbor nabavil tiskovine.

Katere vojne žrtve naj se prijavijo:

1. po prejšnjih zakonih reducirani (čeprav pravi Središni odbor, da ni treba, toda uredba določa, da se prijavljajo);

2. oni, ki se niso še nikoli prijavili in niso bili zaščiteni;

3. starši, ki poprej zato niso nič dobivali, ker so imeli še druge živeče sinove;

4. državni uslužbenci, ki invalidnine do sedaj niso dobivali.

Sploh pa se lahko prijavi vsak, ki smatra, da mu kaj pripada po invalidski uredbi.

Teh navodil naj se drže naši Krajevni odbori in sploh vsak, kdor pride v poštev.

Naše gibanje

Vse priznane vojne žrtve morajo biti člani Udruženja!

*

KRAJEVNIM ODBOROM V VEDNOST. Nekateri odbori so že prijavili Oblastnemu odboru svoje krajevne občne zbore. Javljamo vsem, da naj jih prekličejo in odlože na poznejši čas, dokler ne izidejo potrjena nova pravila našega udruženja. Na občnih zborih bo treba pravila prečitati in razložiti in organizacije spremeniti (preustrojiti).

Celje: Letos ni bil občni zbor kot običajno na Sv. Tri kralje 6. januarja, pač pa je odložen na pozneje, ko dobimo nova pravila.

Izdaja invalidske uredbe. Brošure istega tiska kot v Službenem listu bodo te dni izšle. Kdor želi imeti uredbo v slovenskem jeziku, naj jo naroči pri svojem Krajevnem odboru za 8 Din. Krajevni odbori pa naj javljajo, koliko komadov brošure žele imeti.

Za prijave. Krajevni odbori povpraševajo, ali ima Oblastni odbor kake tiskovine za prijave, ali če jih misli založiti? Ker se prijave sploh še ne vrše, tudi ni treba tiskovin. Prijave se bodo lahko spisale, ker ne bodo dolge. Kadar bo čas, bo Oblastni odbor pojasnil z okrožnico.

Krajevni odbor Krško poziva vse člane, da nemudoma poravnajo dolžno članarino in naročnino, sicer se jim bo ustavilo pošiljanje lista »Vojni invalid« in jih črtalo kot člane udruženja.

Nova uredba o pomoči voj. invalidom predpisuje obvezno članstvo v udruženju in ni nobenih izgovorov.

Krajevni odbor v Trbovljah poziva vse tiste člane in članice, ki še do sedaj niso poravnali zaostale članarine, da jo čimprej poravnajo pri tov. tajniku Kokalju v trafiki. Sedaj je zadnji čas, da se to poravna. Kdor ne bo poravnal, ga bomo v prihodnji številki imenoma navedli.

Slovenska Bistrica. Tajništvo K. O. poziva vse invalide, ki so lani ali prej prejeli železniške legitimacije, da jih prinesejo do 20. januarja 1939 radi podaljšanja. Vsak naj plača po 2 Din za železniško markico. Tudi naj se zglasijo najrevnejši radi božične podpore. V slučaju, da bi se jih prijavilo preveč, bodo neobdarovanci prišli prihodnjič v poštev.

Krajevni odbor v Ljutomeru. V zadnjem času so člani kar zbegani in hodijo povpraševat drug drugega, zato jim povemo: Vsak član ali članica bo dobil dopisnico z vabilom, kdaj naj se zglasi pri Krajevnem odboru. Taki pa, ki še niso včlanjeni, naj pa pridejo ta mesec, lahko vsak četrtek dopoldne z vsemi dokumenti, da se bodo pregledali, ako imajo pravico po novi uredbi. Sploh vsak bo dobil potrebne informacije.

Za Gornjo Radgono pa sledeče: Zamujenci in nečlani, kolikor jih ni prišlo 8. januarja t. l., naj pridejo 2. januarja tekočega leta. Včlanjeni dobe vabila. Krajevni odbor v Ljutomeru želi vsem Srečno novo leto!

Krajevni odbor v Celju. Ker smo na občnem zboru sklenili, da se podpore več ne čitajo, prosimo, da radi kontrole priobčite vse naše božične podpore za leto 1938.

Po 72 Din: Likar Jože, Lešnik Franc in Videtič Josip.

Po 50 Din člani: Romih Miha, Kramar Julij, Ograjenšek Melhior, Čander Franc, Vrečko Miha, Čonč Ignac, Ostrožnik Franc, Cvikel Janez, Trnovšek Jože, Svet Franc, Šaberl Jože, Gorenšek Ferdo, Bratuša Tomaž, Korošec Jože, Verdel Ivan, Kroflič Karl, Pobirk Franc, Dobrotinšek Pavel.

Sirote: Jager Miha, Fale Franc, Vrbošek Franc, Šopar Miha, Klajnšek Alojz, Rajh Jože, Stopinšek Ivan, Prodenčar Miha, Gorenšek Miha, Hatunšek Ivo, Muhič Franjo, Koprivšek Franc, Šibila Alojz, Podkoritnik Ivo, Ogrizek Anton, Grmek Franc, Zbil Florijan.

Članice: Feldin Reza, Vovk Ana, Nidorfer Helena, Pur Reza, Kukovič Ana, Kolar Marija, Tacar Marija, Koštomaj Ana, Gračner Ivana, Verdel Marija, Perper Katarina, Vovk Marija, Kuder Cecilija, Paradiž Amalija, Gajšek Franca, Pajk Antonija, Zelič Jožefa, Vošnjak Marija, Jezernik Marija, Mulej Liza, Zlodej Franca, Čadej Marija, Golej Antonija, Pušnik Roza, Klep Katra, Obreza Marija, Vovk Marija iz Gradišča, Rebernak Katarina, Razbošek Marija, Bezlan Ivana, Počivalnik Liza, Zebič Antonija, Junišek Marija, Žohar Katarina, Tratnik Marija.

Po 48 Din: Platinovšek Franc, Mastnak Ignac, Žigert Jože, Plahuta Miha, Mirnik Anton, Verdev Ivan (Št. Peter), Cerenšak Franc, Reberšak Tereza, Napotnik Marija.

Po 36 Din: Ocvirk Anton, Skoberne Karel, Aužner Jakob, Godler Miha, Hrapot Jože, Marovšek Franc, Žlavs Andrej, Strove Jera, Kokol Antonija.

Licitacija za prodajo bureka in sladkarij se bo vršila dne 24. januarja t. l. ob 11. pri komandi mesta v Celju. Prodaja velja za vse vojašnice celjske garnizije od 24. febr. 1939 do 24. febr. 1942. Letna zakupnina znaša 1020 Din.

Dokumenti so potrebni sledeči: izkaznica o državljanstvu, spričevalo o vladanju in politični zanesljivosti, izdano od polic. oblasti, zdravniško spričevalo, da ni bolan na veneričnih boleznih, potrdilo o plačanih davkih, reverz o položeni kavciji pri blagajni 39. peš. polka, odobritev pristojne oblasti, da lahko tako blago prodaja in proizvaja. Pogoji so videti v času od 8.—12. ure vsak dan pri Komandi mesta Celje.

Licitacija kantine. V pisarni intendanta 2. planin. bataljona v Bohinjski Beli se vrši prva ofertalna licitacija kantine v kasarni Kneza Pavla v Boh. Beli dne 10. januarja t. l. ob 11. uri. Proračunska vsota 1200 Din. Kavcijo je položiti pri blagajni gori navedenega bataljona, pogoji pa so razvidni v pisarni intendanta bataljona.

Umrl je tov. Mikec Franc, 80% invalid, član Krajevnega odbora v Trebnjem. Pogreba se je udeležilo veliko članov in članic. N. v m. p.

KRAJ. ODBOR V TREBNJEM poziva svoje članstvo, da čimpreje poravna članarino za tekoče leto, katere je precej v zaostanku, najkasneje pa do 1. februarja t. l. Nered pri plačevanju članarin gre že preko vseh mej. Vsi vojni invalidi, kakor tudi vojne vdove zahtevajo od svojega odbora, da jim dela vse potrebnosti in nepotrebnosti, nimajo pa tistega čuta, da bi uredili najprej svoje obveze napram Krajevnemu odboru. Tudi Krajevni odbor ni molzna krava, da bi se jo samo izsesevalo, dalo pa ničesar. Odbor je namreč zavezan plačati časopis za svoje članstvo in kje naj dobi gotovino za to, če mu člani ne plačajo članarine, ki je res majhna. Za vse člane, ki do zgoraj navedenega roka ne bodo plačali svoje članarine, bo po tem času ustavljen časopis, odnosno bodo v časopisu z imeni pozvani k plačilu.

Članarina. Opozarjamo članstvo, da sedaj ob novem letu poravna članarino vsaj za prve tri mesece. Ne pozabite tudi na naročnino za list. Pridobivajte nove naročnike tudi izven invalidskih vrst.

Nova invalidska sodišča. Želimo, da bi nam Krajevni odbori poročali, kako bodo v posameznih krajih začela poslovati nova okrožna invalidska sodišča, da bomo lahko informirali člane o poslovanju.

Božične podpore. Šele za pravoslavni Božič je Oblastni odbor dobil nakazilo letošnjih božičnih podpor. Razdelitev med Krajevne odbore bo takoj izvršil. Ako še nimajo določenih oseb, katere naj dobe podpore, naj Krajevni odbori takoj pripravijo spiske na običajni način, to je da vsak član ali članica lastnoročno podpiše spisek. Vsote bodo približno iste kot prejšnje. Sicer bi nam po številu članstva pripadalo več, toda zaenkrat ni bilo mogoče doseči. Treba bo paziti, da čimprej obračunamo, da moremo za prihodnjič primerno nastopiti.

Preša Franc:

Na fronti 20 let pozneje

Leta 1937 sem nameraval organizirati večjo skupino, da bi invalidi posetili bivša bojišča na asiaški visoki planoti. Tovariši so takrat kazali za to veliko zanimanje. Prejel sem cel kup pisem, ker so me spraševali, kdaj bomo šli in koliko bo stalo. Ko pa smo izračunali stroške, seveda se je pa vsak premislil. Temu se ni za čuditi, ker denarja vedno na vseh koncih in krajih manjka.

Jaz za svojo osebo pa nisem hotel odstopiti od tega programa. L. 1938, dne 15. julija sva s tovarišem Kelnaričem nastopila sama dolgo pot v Tirole. Za 1000 km dolgo pot sem in tja sva se poslužila malih »Sachovih« motorjev (98 cm). V Italiji so naju skoro zasmehovali, ker tako majhnih motorjev tam ne poznajo. Čudili so se, da si upava na tako dolgo pot s takimi »picikletami«.

Našo mejo sva prekoračila na Planini in vozila najprej v Trst. Prenočila sva v neki slovenski gostilni v Devinu. Drugi dan pa naprej v Tržič, Portuguario, Treviso, Basano, Primolano, Grigno, do Borge.

Ob reki Piavi sploh ni zapaziti več sledov vojne. Tod so bili strelski jarki izkopani v več vrstah kar na ravnini, a o vsem tem danes ni več sledu. Preko jarkov zopet reže plug plodne brazde, ki preživljajo italijanskega kmeta. Le novi mostovi pričajo, da so se tod vršili grozni dogodki.

Meja med Avstrijo in Italijo je tekla od Švice in sicer od Tonalskega sedla po samih skoro neprehodnih gorskih velikanih, pokritih z večnim snegom, do Gardskega jezera, katerega je presekala v severni tretjini in naprej preko visoke asiaške planote na Veceno in dalje na Cime, na Primolano in dalje do morja, ki ga doseže v bližini Monfalcona. Leta 1917, po ofenzivi, se je pa ta fronta skoro za polovico skrajšala. Bila je ob Piavi do morja.

Za Avstrijo so bili le trije najbolj važni prehodi v italijanske ravnine. Preko Piave, Monte Grape in Visoke planote, in sicer fronta, ki je potekala preko sedmih občin. Tam je bilo več slovenskih bataljonov. Rovereto, Pasupio, Zebio, Col di Rosso, Monte Valbelo, so kraji, ki jih je skoro vsak vojak poznal. Takoj v začetku vojne Italija ni postavila svoje fronte ob meji v Primolani, kjer so bile velike utrdbe, temveč med Borgo in Grignom, ob gorskem potoku Maso. Avstrijska armada se je tam iz strategičnih razlogov umaknila precej daleč na svoje ozemlje. Italija ni mogla rabiti utrdb v Primolani, kjer so vrata v Sugansko dolino. Morala je v Grignu delati nove betonske utrdbe, katere smo videli, kdor je bil tam. Fronta se je tukaj prenehala, ko so pri Kobaridu leta 1917 udrli in se premaknila v Italijo na Monte Grapo. V Primolano je leta 1918 še vozil vlak, toda le ponoči. Tu je bila zadnja postaja, do katere je bilo še mogoče priti. Bil sem tudi jaz tam l. 1918. Bilo je polno vojaštva. Žične železnice so peljale na vse tiste vrhove, kjer je bilo vojaštvo v položajih. O žičnih železnicah ni več sledu. Celo betonske stebre so razstrelili, a našel sem skalo, iz katere še gledajo močni železni vijaki.

Hiše v Primolani so bile takrat zelo porušene, toda še danes niso vse nazaj sezidane. Mesto je mrtvo in ne nudi nikakega zaslužka. Več hiš pa je popolnoma praznih in so okna zabita z deskami. Vprašal sem, kaj to pomeni, pa so mi rekli, da se lastniki niso več povrnili in da ako bo to prazno še 10 let, pride v državno last. Cesta do Primolane je lepa, asfaltirana, od tod naprej na Grigno pa jako slaba. Ta dolina, nekoč prometna, je danes popolnoma mrtva. Proga, ki je takrat vzdržala ogromen promet, je skoro zapuščena. Nisem videl nobenega vlaka, ki bi sedaj vozil. Pred 20 leti pa so tam vozili dolgi vlaki vojaštva in vlak Rdečega križa, ki je vozil ranjence v Inomost. Iz Primolane do Grigna je 9 km. V Grignu je ista slika kakor v Primolani. Tam je še več hiš praznih. Tamkajšnji prebivalci si niso dosti prizadevali, da bi izbrisali sledove vojne. Na hišah so še sedaj podpisi slovenskih vojakov z datumi.

Vprašal sem, od kdaj je ta spomin na vojno. Betonske utrdbe v Grignu so sedaj za oporni zid, da potok Grigna ne trga zemlje. Iz Grigne do Borge je 15 kilometrov. Borga je bila za časa vojne zelo važen kraj. Tu so bili razni vojaški uradi in veliko vojaško oskrbovališče za fronto pri Asiagu. Na vrh 800 m visoko je vodila steza skoro navpično. Ta steza je danes malo razširjena in je mogoče, da dve osebi skupaj korakata.

Moj tovariš je imel v Borgi znanje še izza vojnih časov, ko je bil tam nastanjen v vojaškem oskrbovališču. Takrat 17letno dekle je sedaj že kar prileta gospa. Zelo se je začudila obisku po dvajsetih letih. Tu sva zvedela več važnih stvari, kako se je po vojni vpostavljalo zopet normalno življenje. Žične železnice so kmalu podrli, že l. 1921, ker je bilo njihovo vzdrževanje predrago. — Tako so napravili tudi pri nas v Bohinju. Tudi tam so vse uničili. Iz Bohinjske postaje do hotela Zlatorog je bila celo električna železnica in bi bila danes velikanskega pomena. Pol ure od Borge je bila fronta do jeseni leta 1917, in sicer ob potoku Masi. Ker mi je znana okolica, sem šel v vas Carzano, da vidim, kje so se pred dvajsetimi leti godile skoro neverjetne stvari. Tam pri cerkvi stoji vojaški spomenik, ki priča o vojaški tragediji. Na spomeniku je datum 18. septembra 1917. Vojaki počivajo v ozki dolinici pod cerkvijo. Prenočila sva v Borgi. Gostilne so tam jako borne. Tujca ni, ki bi dal kaj več izkupiti, domačini pa so bolj slabi gosti. Ponudila sva jim našega sira in so ga zelo hvalili.

Na poštnem uradu v Borgi je celo Slovenec v službi. Doma je od Gorice in nama je tožil, da je tam precej dolg čas. Drugi dan, dne 17. julija, je bila nedelja. Zgodaj zjutraj sva odpeljala nazaj na Primolano, od koder pelje gorska cesta na planoto sedmih občin. Po tej cesti sem korakal in vodil konje leta 1918. Cesta je danes slabša kot takrat. Poleg te ceste je še sedaj vidna skrivna pot, precej globoko v zemljo, ki je bila med vojno zadelana z vejami. Po tej skrivni poti je bilo vojakom celo podnevi mogoče iti na goro. Izgleda kot nekako korito, ki je na dnu obložena s kamenjem ter ob straneh, da se ni vdirala. Cesta je jako strma, tako da sva imela strah, ako bosta najina mala stroja zmogla tako velik vzpon. S precejšnjim trudom sva dospela v gorsko vas Enego. Tu je bila do leta 1918 italijanska vrhovna komanda. Pozneje je pa bila vas popolnoma razbita. Ko sem šel tod mino dne 11. avgusta 1918, sem videl same razvaline. Vas se sploh ni obnovila. Sezidan je le precej velik dom, kjer je letovišče, ki jako dobro služi kot odpočitek in okrepčilo lačnim turistom, ki zaidejo tja iz Asiage.

(Dalje prih.)

Izdaja Udruženje vojnih invalidov. Odgovorni urednik: Matej Jevak, Miklošičeva c. 13. Tiska tiskarna »Slovenija« v Ljubljani (predstavnik Albert Kolman.)